

RAQAMLI TA'LIMNING ZAMONAVIY YO'NALISHLARI VA ULARNI TA'LIM JARAYONIDA QO'LLASH

Nurmamatov Abduqodir Abduqaxxor o'g'li

“Informatsion texnologiyalar” kafedrası assistent o'qituvchisi, NamMTI

E-mail: abduqodirnurmamatov1995@gmail.com

ANNOTATSIYA

Maqola raqamli ta'limning zamonaviy tendentsiyalari va ularni ta'lim jarayonida qo'llash muammosiga bag'ishlangan. Ushbu tendentsiyalardan biri elektron ta'limni rivojlantirish va qo'llashdir. “elektron ta'lim” tushunchasi bugungi kunda “masofaviy ta'lim” atamasi bilan birga qo'llanilmoqda. Bu kengroq tushuncha bo'lib, AKT asosida o'rganishning turli shakl va yo'llarini anglatadi. Bunday moslashuvchan, modelerlik, parallelizm, iqtisodiy samaradorligi, qamrovi, texnologiya, o'qituvchi yangi roli, raqamli texnologiyalar foydalanish kabi masofa formati, barcha afzalliklaridan foydalanish talabalar orasida, balki aholining orasida nafaqat chet tilini targ'ib samaradorligini oshiradi, shunday masalalar bu maqolada muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: elektron ta'lim, onlayn ta'lim, masofaviy ta'lim, raqamli texnologiyalar, AKT, ta'limni raqamlashtirish, mobil qurilmalar tilshunoslik, talabalar.

Biz texnologiya rivojlangan dunyoda yashaymiz. Texnologiyaning hamma joyda mavjudligi tufayli o'qitish metodikasi ham ba'zi o'zgarishlarga uchragan. “elektron ta'lim” yoki “ta'lim texnologiyasi” iborasi har bir ta'lim muhitida bu so'z vordga aylandi. Texnologiyani ta'limga aylantirish juda muhimdir, chunki u bugungi talabalar ehtiyojlariga javob beradi. Bugungi kunda sinf muhiti an'anaviy sinfdan butunlay farq qiladi. Ta'limning an'anaviy usullari, asosan ma'ruza va o'qitish asosida, so'z yodlash uchun chet tili kursi va talabalar o'rtasida mahorat sifatida qo'llaniladi. Internet, YouTube, Skype, Twitter, bloglar, mobil telefonlar, interaktiv doskalar kabi yangi texnologiyalar va yana ko'p narsalar nafaqat rag'batni, balki o'quvchilarning ishtirokini va sinfda haqiqiy interaktivlikni ham qo'shdi. O'qituvchilar chet tilidagi qo'shiq, kinofil'm drama, reklama, sport sharhi kabi innovatsion metodlaridan foydalanib, o'quvchilarni chet tilini o'rganishga jalb qilishlari mumkin. Shunday qilib, hozirgi kunda O'zbekistonda ta'lim tizimi tez takomillashib, rivojlanib borayotganini ta'kidlash mumkin. XXI-asrda inson hayotining deyarli barcha jabhalariga, jumladan, ta'limga asos bo'lgan zamonaviy tendentsiyalardan biri raqamlashtirish va uning inson hayotining barcha sohalariga kirib borishi va natijada ta'limda bu elektron ta'limni joriy etishga olib keldi. Tadqiqotlarda elektron ta'lim ko'pincha, ayniqsa, iqtisodiy

inqiroz davrida kadrlar tayyorlash jarayonini optimallashtirishga yordam beruvchi samarali vosita sifatida qaraladi. O‘zbekiston maktab va oliy o‘quv yurtlarida elektron ta‘lim jarayonini amalga oshirish bo‘yicha me‘yoriy hujjatlar tahlili ta‘lim va tadqiqot ishlari Davlat ta‘lim standartlariga (DTS) muvofiq amalga oshiriladi, deb ko‘rsatadi, qaysi umumiy ta‘lim jarayonini axborotlashtirish va xususan masofaviy ta‘lim texnologiyalari foydalanish muhim rol o‘ynaydi. Biroq, amaliyotda maktablarda raqamli ta‘lim mazmuni va unga pedagogik tayyorgarlik umuman ta‘lim tizimida amalga oshirilishi yetarli darajada rivojlanmagan. Tadqiqot vazifasi O‘zbekiston oliy ta‘limda raqamli ta‘limni takomillashtirish va unga zamonaviy yondashuvlarni qo‘llash zarurati bilan belgilanadi. Ushbu muammolar tadqiqotning maqsadini belgilab berdi, ya‘ni xorijiy va mahalliy tadqiqotchilarning ishlarini tahlil qilish orqali oliy o‘quv yurtlarida talabalarni o‘qitishda raqamli ta‘limning pedagogik salohiyatidan nazariy jihatdan foydalanish mexanizmlarini nazariy jihatdan asoslash va sinfda raqamli texnologiyalardan foydalanishni parchalash. Oliy ta‘lim muassasalarida raqamli ta‘limni joriy etishni nazariy jihatdan tushunish maktab va universitetlarda raqamli ta‘limning xususiyatlarini aniqlashga yordam berdi.

Xorijiy tadqiqotchilar ta‘lim jarayonining turli jabhalarida elektron ta‘limni amalga oshirish va rivojlantirish borasida katta tajriba to‘pladilar. yangi ta‘lim tizimining kontseptual modelini taklif etdilar. Shunday qilib, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish bilan chet tilini o‘qitish jarayoni o‘rtasidagi munosabatlar yaqqol ko‘zga tashlanadi. Chet tilini o‘rganishdan asosiy maqsad kommunikativ kompetentlikni shakllantirish, avvalo, so‘zlash qobiliyatidir bu maqsadga erishish uchun qo‘llaniladigan yondashuv madaniyatlararo muloqotni o‘rgatishni nazarda tutadi. O‘quvchilarni Internet tarmog‘i bilan tanishtirish, uchun o‘qituvchi- real nutqiy muloqot vaziyatlarini yaratadi, bu yerda o‘quvchilar til shablonlaridan foydalanishdan ko‘ra, original bayonotlar yaratishga undaydigan axborot oqimiga o‘z-o‘zidan va adekvat javob berishni o‘rganadilar. Internetda keng aloqa bilan bir qatorda, talabalar, animatsiya va loyihalarda yashil skrining, shuningdek, mashhur raqamli hikoya qo‘llash AKT texnologiyalari yordamida, mobil qurilma funktsiyasi yordamida kitob yaratish, internet vositalari va resurslari yordamida rol o‘ynash o‘yin rivojlantirishda mobil qurilmalar ijodiy salohiyatini foydalanish imkoniyati beriladi-video loyihalarni yaratish raqamli vositalardan foydalanish amaliyoti o‘tkaziladi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining barcha turlarida nutq mazmunini tushunish va uzatishga alohida e‘tibor beriladi, ya‘ni o‘quvchilarning diqqati so‘z shakllaridan foydalanishga qaratilgan bo‘lib, grammatika bevosita emas, balki bilvosita, grammatik tuzilmalarga e‘tibor bermasdan o‘rgatiladi. Ta‘limning rivojlanishi, boshqa barcha sohalar kabi, birinchi navbatda, ta‘lim jarayoniga raqamli texnologiyalarni ishlab chiqish va joriy etish bilan bog‘liq bo‘lgani

uchun, axborot makonidagi eng muvaffaqiyatli yo'nalish uchun o'quvchilar axborot madaniyatini egallashi zarur. Sinfda o'qituvchi keng qo'llashi mumkin, agar u hozirgi mavzuga yoki ta'lim nazoratiga mos kelsa, bunday turli xil internet resurslari ommalashgandir.

- elektron pochta manzili;
- telekonferentsiya;
- videokonferentsiyalar va vebinarlar;
- o'z ma'lumotlaringizni nashr qilish va o'z bosh sahifangizni yaratish va uni joylashtirish qobiliyati;
- ma'lumotnoma kataloglari;
- qidiruv tizimlari;
- onlayn suhbat;
- o'zi blog yaratish:

Virtual haqiqat kengaygan haqiqatdan farq qiladi, chunki u butunlay boshqa dunyoga cho'mishni o'z ichiga oladi. Virtual reallik-bu ko'rgazmali muhitni yaratuvchi yoki real dunyoni aks ettiruvchi kompyuter texnologiyasi bo'lib, u yerga foydalanuvchilar real kirishlari va o'zaro ta'sir qilishlari mumkin. Virtual haqiqat ham sensorli o'z ichiga hissiy tajriba yaratish mumkin, eshitish, ko'rish kabi. Talabalar simulyatsiya qilingan tajribadan bevosita o'rganishlari va ularning ishlashi haqida tezkor hisobot olishlari mumkin. Virtual reallik foydalanuvchilarni butunlay virtual dunyoga qo'yadi va ularda mobil qurilma va naushnik yordamida o'zaro muloqot qilish imkonini beradi. Bu texnologiyalar bir vaqtning o'zida ko'p modal ta'limni qo'llab-quvvatlaydi ijodiy qamrab hamkorlikdagi muhitini yaratish, bizning allaqachon an'anaviy qo'llaniladigan ta'lim usullariga aylanishi mumkin.

Onlayn ta'lim texnologiyalari haqida gapirganda, ularning tez tarqalishiga qaramay, ular hali ham har bir kishi uchun mavjud emasligini ta'kidlash kerak. Butun dunyo bo'ylab, jumladan, O'zbekistonning asosiy muammosi shundaki, barcha aholi guruhlari internetga teng kirish imkoniyatiga ega emas va ularning rivojlanish imkoniyatlari cheklangan bo'lishi mumkin. Onlayn o'rganishda ta'limni individuallashtirish jarayonning ajralmas qismidir. O'quv natijalarini shaxsiy baholash o'quvchilarning ma'lum ko'nikma va malakalarni egallashdagi ehtiyojlarini aniq anglash imkoniyatini beradi. Shuni ta'kidlash kerakki, kelajakda talab qilinadigan malakalarga oliy o'quv yurtlari uchun muhim ahamiyatga ega bo'lishi kerak bo'lgan kasbiy, texnik, ijodiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatlari kiradi. Talabalar va maktab o'quvchilarini tez rivojlanayotgan raqamli texnologiyalar asrida yashashga o'rgatish hamda raqamli dunyoda o'z xatti-harakatlari strategiyasini tushunish raqamli texnologiyalar asrida o'qituvchilar uchun eng murakkab vazifalardan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

1. O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi Qonuni. Toshkent, 1997. 2. O'zbekiston Respublikasi «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi». Toshkent, 1997.
3. Abu Nasr Forobiy. Fozil odamlar shaxri. Toshkent: Abdulla Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti, 1993-y.
4. Abdulla Avloniy. Turkiy Guliston yoxud axloq. Toshkent, 1996-y.
5. Abu Rayhon Beruniy. Hikmatlar. Toshkent:
6. J.Tulenov, Z.G'ofurov. Falsafa. T.: «O'qituvchi». 1997-y.
7. P.A.Mavlonova, B.Normurodova, N.Rahmonqulova. Tarbiyaviy ishlar metodikasi. T.: «Fan», 2007.
8. J.Yo'ldoshev va F.Yo'ldosheva, G.Yo'ldosheva. Interfaol ta'lim sifat kafolati. T., 2009. 452
9. J.Hasanboyev, H.Sariboyev, G.Niyozov, O.Hasanboyeva, M.Usmonboyeva. Pedagogika. O'quv qo'llanma. T.: «Fan». 2006-y.
10. .N.Azizxo'jayeva. Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiya, Toshkent. 11. A.Minovarov. Pedagogika. T.: «O'qituvchi», 1996-y.
12. M.Inomova. Oilada bolalarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasi. T., 1999-y.
13. R.Mavlonova, N.Raxmonqulova. Boshlang'ich ta'limning integratsiyalashgan pedagogikasi. T., 2009-y.
14. R.Mavlonova, N.Raxmonqulova. Boshlang'ich ta'lim innovatsiyasi. T., 2007-y.
15. A. To'xtayev. Ekologiya. T.: «O'qituvchi», 1998-y.
16. www.pedagog.uz.
17. www.ziyonet.uz.